

Wyrok z dnia 23 kwietnia 2008 r.

III UK 128/07

Pojęcie „ustalone prawo do emerytury” w rozumieniu art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 3 ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 2008 r. Nr 50, poz. 291 ze zm.) obejmuje także sytuację, w której prawo do emerytury żołnierza zawodowego zostało ustalone decyzją wojskowego organu emerytalnego z mocą wsteczną.

Przewodniczący SSN Andrzej Wróbel, Sędziowie SN: Zbigniew Hajn (sprawozdawca), Jerzy Kwaśniewski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 23 kwietnia 2008 r. sprawy z odwołania Dariusza S. od decyzji Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziału Regionalnego w L. z udziałem zainteresowanej Joanny S. o podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników i zapłatę składek, na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 14 sierpnia 2007 r. [...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e

Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddział Regionalny w L. decyzją z 22 września 2006 r. stwierdziła podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników, małżonków Joanny S. od 17 sierpnia 2005 r. do 31 grudnia 2005 r. i od 1 lipca 2006 r. oraz Dariusza S. od 1 lutego 2006 r. do 31 marca 2006 r. oraz zobowiązała ich solidarnie do opłacenia zaległych składek na ubezpieczenie społeczne wraz z odsetkami w kwocie 1.037,40 zł.

Od tej decyzji, w części dotyczącej podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników Dariusza S., odwołanie do Sądu Okręgowego-Sądu Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie wniósł Dariusz S. podnosząc, że od 1 lutego 2006 r. pobiera emery-

turę wojskową, zaś wcześniej do 31 stycznia 2006 r. pełnił zawodową służbę wojskową.

Wyrokiem z 20 grudnia 2006 r. Sąd Okręgowy-Sąd Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie zmienił zaskarżoną decyzję i ustalił, że Dariusz S. nie podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników od 1 lutego 2006 r. do 31 marca 2006 r. i nie jest zobowiązany do zapłaty składek za ten okres.

Zaskarżonym rozpoznawaną skargą kasacyjną wyrokiem z 14 sierpnia 2007 r. Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanej Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddziału Regionalnego w L.

Sąd Okręgowy ustalił, że Joanna S. i Dariusz S. są współwłaścicielami gospodarstwa rolnego o pow. 2,20 ha fizycznych. Dariusz S. pełnił zawodową służbę w Wojsku Polskim od 24 kwietnia 1984 r. do 31 stycznia 2006 r., a od 1 lutego 2006 r. ma ustalone prawo do emerytury wojskowej na podstawie decyzji Dyrektora Wojskowego Biura Emerytalnego w L. z 22 lutego 2006 r. Sąd zaznaczył, że przedmiotem sporu jest ustalenie czy Dariusz S. podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu rolników z mocy ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm., powoływana dalej, jako ustawa o u.s.r.) i jako podstawę prawną rozstrzygnięcia powołał art. 7 ust. 1 (ubezpieczenie wypadkowe, chorobowe, macierzyńskie) i art. 16 ust. 1 oraz ust. 3 (ubezpieczenie emerytalno-rentowe) powołanej ustawy. W myśl tych przepisów ubezpieczeniu społecznemu rolników podlega rolnik, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny oraz domownik rolnika, jeżeli nie podlega ubezpieczeniu społecznemu, nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty. Zdaniem Sądu przepisy te, wskazując na „prawo do emerytury lub renty”, nie wiążą tej przesłanki z datą wydania decyzji w tym przedmiocie. Decydujące bowiem znaczenie ma data ustalenia prawa odwołującego się do emerytury, a nie data wydania decyzji przez WBE. Tym samym Sąd uznał, że Dariusz S. od 1 lutego do 31 marca 2006 r. nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników. Powołany przez organ rentowy art. 3a ust. 4 ustawy o u.s.r. dotyczy wyłącznie ustania ubezpieczenia społecznego rolników. Brak jest zatem podstaw do stosowania przepisów o ustaniu ubezpieczenia społecznego rolników (art. 3a ust. 4) do ustalenia podlegania obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu rolników, uregulowanego w art. 7 i 16 tej ustawy.

W apelacji organ rentowy zarzucił naruszenie art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 1 w związku z art. 3a ustawy o u.s.r., polegające na przyjęciu, że Dariusz S. nie podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników od 1 lutego do 31 marca 2006 r., pomimo że nie podlegał innemu ubezpieczeniu społecznemu i nie miał ustalonego prawa do emerytury lub renty.

Sąd Apelacyjny, uznając za prawidłowe ustalenia faktyczne oraz rozważania prawne Sądu pierwszej instancji, stwierdził, że zarzut naruszenia art. 7 ust. 1, art. 16 ust. 1 oraz art. 3a ustawy o u.s.r. okazał się chybiony. Z przepisów tych wynika, że własność lub współwłasność bądź posiadanie samoistne przez rolnika lub jego domownika gospodarstwa rolnego przekraczającego 1 ha przeliczeniowy sama w sobie nie powoduje powstania obowiązku ubezpieczenia społecznego rolników. Jest on wyłączony w następstwie podlegania przez rolnika lub domownika innemu ubezpieczeniu społecznemu lub przez ustalenie rolnikowi prawa do emerytury lub renty albo ustalenie prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Dariusz S. nie podlegał ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy z uwagi na pełnienie zawodowej służby wojskowej. Nie ma racji skarżący, że zwolnienie ubezpieczonego z zawodowej służby wojskowej z dniem 31 stycznia 2006 r. spowodowało powstanie od 1 lutego 2006 r. obowiązku ubezpieczenia społecznego rolników przewidzianego w art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 1 ustawy o u.s.r. Przymus ubezpieczenia społecznego rolników wyłączony został w wyniku ustalenia mu od 1 lutego 2006 r. emerytury wojskowej decyzją Dyrektora Wojskowego Biura Emerytalnego w L. z 22 lutego 2006 r. Ustalenie prawa do emerytury lub renty, zgodnie z art. 7 ust. 1 oraz art. 16 ust. 3 ustawy o u.s.r., stanowi przesłankę niepozwalającą na stwierdzenie z mocy ustawy ubezpieczenia społecznego rolników. Stosownie do art. 6 pkt 10c ustawy o u.s.r., ilekroć w ustawie jest mowa o ustalonym prawie do emerytury lub renty rozumie się przez to ustalone prawo do emerytury lub renty z ubezpieczenia albo ustalone prawo do emerytury lub renty na podstawie przepisów emerytalnych lub innych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym.

Prawo ubezpieczonego do emerytury zostało ustalone w oparciu o ustawę z 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 8, poz. 66), czyli na podstawie „innych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym”, o których mowa w art. 6 pkt 10c ustawy o u.s.r. Wobec tego nie ma wątpliwości, że należy on do kręgu osób wymienionych w tym przepisie, a tym samym jest rolnikiem posiadającym ustalone prawo do emerytury w

rozumieniu art. 7 ust. 1 ostatnie zdanie i art. 16 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Sąd Apelacyjny nie zgodził się z apelującym, że dla powstania obowiązku ubezpieczenia społecznego rolników ma znaczenie data wydania decyzji ustalającej odwołującemu się prawo do emerytury wojskowej. Po pierwsze, art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 1 nie uzależniają powstania przymusu ubezpieczenia rolniczego od daty wydania decyzji ustalającej prawa do emerytury lub renty, lecz wyłącznie od samego ustalenia prawa do świadczenia emerytalno-rentowego. Po drugie, data ustalenia prawa do świadczenia nie jest tożsama z dniem wydania decyzji w tym zakresie. Przez dzień ustalenia prawa do emerytury uważa się dzień powstania prawa do tego świadczenia. Z kolei prawo to powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa, o czym stanowi art. 100 ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.), do którego odsyła również art. 11 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin. Oznacza to, że prawo do świadczeń powstaje z dniem spełnienia się wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa i powstaje ono z mocy ustawy, a nie z mocy decyzji organu rentowego. Decyzja organu rentowego przyznająca prawo do emerytury ma jedynie charakter deklaratoryjny, a nie prawotwórczy, co pomija pozwany organ rentowy. Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z 4 lutego 1999 r., II UKN 456/98 (OSNAPiUS 2000 nr 6, poz. 250), zwrócił uwagę, że w art. 7 i art. 16 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników decydujące znaczenie ma nabycie prawa do emerytury lub renty, a nie data wydania decyzji. Z argumentacji tej wynika, że 1 lutego 2006 r. nie mogło dojść do powstania po stronie Dariusza S. obowiązku ubezpieczenia społecznego rolników. Skoro ten rodzaj ubezpieczenia nie powstał, to nie można mówić o jego ustaniu, jak to mylnie czyni organ rentowy. Nie ma zatem zastosowania w rozpoznawanej sprawie przepis art. 3a ustawy o u.s.r., regulujący wyłącznie materię ustania ubezpieczenia społecznego rolników. Wobec czego tej ostatniej normie prawnej nie mógł uchybić Sąd Okręgowy.

W skardze kasacyjnej, odniesionej do całego wyroku Sądu Apelacyjnego, organ rentowy zarzucił: naruszenie prawa materialnego, przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie: (1) art. 3a ust. 1 i 4 ustawy o u.s.r., polegające na przyjęciu, że odwołujący się nie wymaga objęcia ubezpieczeniem społecznym rolników od 1 lutego do 31 marca 2006 r., w sytuacji gdy decyzja o przyznaniu prawa do emerytury wojskowej została wydana w 22 lutego 2006 r.; (2) art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 1 i 3,

przez przyjęcie, że odwołujący się nie podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników w okresie od 1 lutego do 31 marca 2006 r., pomimo, że jego prawo do emerytury wojskowej zostało ustalone decyzją z 22 lutego 2006 r.

W uzasadnieniu skargi stwierdzono, że w ocenie organu rentowego błędny jest pogląd Sądów orzekających, które uznały, że decydujące znaczenie ma data, od której przysługuje odwołującemu się prawo do emerytury (od 1 lutego 2006 r.), która jest wedle nich tożsama z datą ustalenia prawa, a nie data wydania decyzji przyznającej świadczenie i w związku z tym odwołujący się nie spełnia warunków jakie muszą być spełnione do ustalenia podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników. Na dzień 1 lutego 2006 r. Dariusz S. nie podlegał innemu ubezpieczeniu i nie miał ustalonego prawa do emerytury. Prawo do emerytury zostało ustalone dopiero 22 lutego 2006 r. mocą decyzji Dyrektora WBE w L. Organ rentowy stoi na stanowisku, że stosownie do powołanych w podstawie skargi przepisów powstał - wobec odwołującego się - obowiązek ubezpieczenia z mocy ustawy od 1 lutego 2006 r. Natomiast decyzja przyznająca mu emeryturę stanowi okoliczność uzasadniającą ustanie obowiązku podlegania przez niego ubezpieczeniu społecznemu rolników. Ubezpieczenie to mogło jednakże ustać dopiero z końcem kwartału, a więc z dniem 31 marca 2006 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jak wynika z art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 1 i 3 ustawy o u.s.r., rolnik, którego gospodarstwo obejmuje obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego lub dział specjalny oraz domownik takiego rolnika podlegają ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu oraz ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu z mocy ustawy, jeżeli nie podlegają innemu ubezpieczeniu społecznemu lub nie mają ustalonego prawa do emerytury lub renty albo nie mają ustalonego prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych. Z kolei, jak wynika z art. 6 pkt 10c tej ustawy, przez ustalone prawo do emerytury lub renty rozumie się ustalone prawo do emerytury lub renty z ubezpieczenia albo ustalone prawo do emerytury lub renty na podstawie przepisów emerytalnych lub innych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym, a także ustalone prawo do zasiłku przedemerytalnego lub świadczenia przedemerytalnego, przyznanego na podstawie przepisów o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu, oraz świadczenia o charakterze rentowym z instytucji zagranicznej.

W rozpoznawanej sprawie jest niesporne, że odwołujący się, na podstawie decyzji Dyrektora Wojskowego Biura Emerytalnego w L. z 22 lutego 2006 r. i zgodnie z przepisami ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych i ich rodzin, miał ustalone od 1 lutego 2006 r. prawo do emerytury wojskowej. Wobec tego, zgodnie z literalnym brzmieniem powołanych wyżej przepisów ustawy o u.s.r. nie mógł podlegać obowiązkowemu ubezpieczeniu społecznemu rolników, bez względu na datę wydania decyzji ustalającej mu prawo do emerytury wojskowej. W świetle tych przepisów istotne jest bowiem to, że od lutego 2006 r. miał ustalone prawo do tej emerytury. W rezultacie należy uznać, że pojęcie „ustalone prawo do emerytury” w rozumieniu art. 7 ust. 1 i art. 16 ust. 3 ustawy o u.s.r. obejmuje także sytuację, w której prawo do emerytury żołnierza zawodowego zostało ustalone decyzją wojskowego organu emerytalnego z mocą wsteczną. W tej sytuacji, przepisy art. 3a ust. 1 i 4 ustawy o u.s.r. nie mogły mieć zastosowania, ponieważ odnoszą się one wyłącznie do osób podlegających ubezpieczeniu społecznemu rolników, co w rozpoznawanej sprawie nie miało miejsca.

Powyższe wnioski znajdują także potwierdzenie w wykładni celowościowej. Nie można bowiem przyjąć, że celem ustawodawcy było objęcie osób znajdujących się w sytuacji odwołującego się, który nabył prawo do emerytury wojskowej, ubezpieczeniem społecznym rolników i obowiązkiem opłacania składek na to ubezpieczenie. Przy ocenie sensowności obciążania odwołującego się obowiązkowym ubezpieczeniem rolniczym należy też wziąć pod uwagę, że żołnierzowi zawodowemu zwolnionemu z zawodowej służby wojskowej przysługuje przez okres jednego roku po zwolnieniu ze służby wypłacane co miesiąc świadczenie pieniężne w wysokości kwoty uposażenia zasadniczego wraz z dodatkami o charakterze stałym, należnego w ostatnim dniu pełnienia służby, chyba że, w razie zbiegu uprawnień do tego świadczenia i świadczenia emerytalnego, żołnierz wybierze emeryturę (zob. art. 95 pkt 1 i 96 ust. 3 ustawy z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, Dz.U. Nr 179, poz.1750 ze zm.). Jak wynika z decyzji Dyrektora Wojskowego Biura Emerytalnego w L. z 22 lutego 2006 r., odwołujący się w okresie objętym sporem w niniejszej sprawie korzystał ze wskazanego wyżej świadczenia pieniężnego.

Z powyższych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

=====